

RACÓ DE LA MEMÒRIA

Mariano Esteve Carbonell. Vivències

Trini Esteve Batet Mariano Esteve Carbonell neix a Vilafranca de Penedès l'1 d'octubre de 1918, fill de Miquel Esteve Parellada, d'Olesa de Bonesvalls, i de Maria Carbonell Solé, de Pacs.

El pare, ferrer-forjador, l'any 1921 entra a treballar com a calderer als tallers de la Companyia de Ferrocarrils de C.M.Z.A. a Vilanova i la Geltrú, on un parell d'anys més tard s'instal·la amb la família. Al desembre de 1925, però, un mes després d'haver-se-li declarat al malaltia, el pare mor de tifus. Aquest fet tan luctuós marcarà profundament la vida de Mariano, que amb 7 anys és el gran de tres germans.

El 20 de novembre, al meu pare se li va declarar la malaltia del tifus. El metge va recomanar que a mi i als meus germans ens portessin a viure fora. El meu pare va decidir que la Mercè i el Josep anessin a Vilafranca i que jo, perquè no hagués de deixar d'anar al col·legi, em quedés a casa dels amics Cucurella. A primers de desembre em diagnosticaren una pulmonia i el metge va manar que em portessin a casa amb el meu pare i, així, amb una visita en feia dues.

...

Al morir, el meu pare encara no portava com a assalariat de la Cia. C.M.Z.A. cinc anys i la meva mare no va poder percebre cap assignació de viduitat. No tenia recursos i se les va arreglar rentant coves i coves de roba per a tirar endavant amb els seus fills de 7, 5 i 2 anys. Pagava 25 pessetes mensuals de lloguer del pis que habitàvem. En acabar el curs del col·legi als Escolapis i, com que allò era insostenible, va decidir tornar a Vilafranca, on podria viure en una casa que els meus avis havien fet construir per a ella al 1913.

"El 20 de novembre, al meu pare se li va declarar la malaltia del tifus. El metge va recomanar que a mi i als meus germans ens portessin a viure fora."

El 1927 Mariano Esteve comença a fer d'escolà a l'església de la Trinitat i percep una remuneració de 10 ptes. al mes. Cada dia ajuda el Sr. rector, Mn. Carles Llois, a la missa de dos quarts de set del matí.

És determinant per a ell haver pogut anar al col·legi dels Germans Maristes. Només hi va quatre cursos, del 1927 fins al 1931, però els aprofita. És bon estudiant i té molta traça dibuixant. De la seva època escolar, en guardarà sempre bons records i molts amics.

Cada setmana, fèiem una plana que dèiem d'aplicació de cal·ligrafia, on havíem d'anotar la data i signar-la al final. Uns dies abans d'acabar el curs, ens feien fer una portada dibuixada, ens enquadernaven totes les planes setmanals del curs i ens les donaven per a presentar-les als pares, i que així veiessin els nostres avenços. Al començar el nou curs, havíem d'entregar-les per a l'arxiu del col·legi. Jo no les vaig entregar, perquè aquella portada que havia dibuixat era molt bonica i la volia tenir jo. Veus que el hermano

director, al no trobar-la, me la va demanar dient-me que el hermano Ignacio, que estava destinat a Saragossa, l'havia reclamat per ensenyar-la als seus nous alumnes.

"Als 13 anys comença a treballar. Entra d'aprenent a Ca l'Hill, casa dedicada a comestibles i colonials."

Als 13 anys comença a treballar. Entra d'aprenent a Ca l'Hill, casa dedicada a comestibles i colonials.

La jornada començava a les 7 del matí i acabava a dos quarts de deu del vespre, quan el comptable encoixinava els principals llibres i els portàvem a casa del Sr. Hill del carrer Misser Rufet. Allà ens esperava el Sr. Joan, que ficava aquelles coixineres a la caixa forta. A les set del matí, ja ens tornava a esperar per entregar-nos les coixineres, que retornàvem al despatx de la botiga de la rambla Nostra Senyora. Percebia 50 pessetes al mes.

L'octubre del 1932, inicia una nova etapa: impressor a Gràfiques Cuscó.

Ja era un ofici, encara que també treballàvem unes 10-11 hores diàries. Vaig començar cobrant 10 pessetes setmanals, després 12, 16... i el 1936 en cobrava 25. Els diumenges, els aprenents també treballàvem al matí. Fèiem neteja i anàvem a cobrar alguna factura.

Al mes d'abril del 1936 reben la visita de la tia Genoveva, que resideix a l'Argentina. Viuda i sense fills del germà gran de la mare, proposa que el Mariano se'n vagi amb ella cap Amèrica.

Es feren gestions al Consolat de Barcelona, però va ser impossible aconseguir el lliure desembarcament, ja que aquesta documentació havia de fer-se des d'allà. Al mes de maig, la tia Genoveva va tornar a l'Argentina i, a finals de juny, ja tenia en el meu poder la documentació pertinent i el passatge pagat per embarcar (en un vaixell de la Cia. de Transports Marítimes a Vapeur de Marsella, que feia escala a Barcelona dos dies cada mes, el dia 6 i el 27). Com sigui, vaig decidir marxar el dia 27.

...

A mitjan del mes de juliol vaig acomiadar-me de la Casa Cuscó. El dia 18 de juliol, jo em trobava a Barcelona gestionant el meu passaport i dipositant 210 ptes. en concepte de fiança necessària i 2,38 ptes. de drets reials al Banc d'Espanya, en un compte de la Generalitat en concepte de fiança necessària, ja que estava sotmès en Quintes; també vaig aprofitar per anar a acomiadar-me de familiars que tenia a la ciutat així com de Mn. Carles Llois. Aquell dia em va atendre la minyona, que jo també coneixia de Vilafranca, i em va comunicar que

aquell mes es trobava a Sant Joan de les Abadesses, d'on era natural. No em va estranyar perquè cada any anava a passar-hi un mes de vacances. Vaig deixar la meua targeta amb l'adreça que havia de tenir a l'Argentina perquè la hi entregués. De retorn a Vilafranca, a la parada del passeig de Gràcia, hi havia interès a comprar el diari del vespre, El Noticiero, i també el vaig comprar.

Durant el viatge, el vaig llegir, i hi ressaltava la notícia que les tropes militars al Marroc s'havien aixecat.

Un dies més tard, quan tornen a circular els trens, es desplaça a Barcelona tot acompanyant una família de Pacs (la mare i els tres fills petits).

Uns quilòmetres abans d'arribar a Barcelona, se'ns acostà un home demanant ajuda. Acompanyava unes set o vuit monges de col·legis de Vilafranca, vestides amb una bata de confecció. La Sra. Montserrat es va comprometre a fer-se'n càrrec d'una. A la parada del passeig de Gràcia, ja ens esperava el Sr. Fernando Sangenis, que se les havia enginyat per anar a Barcelona algun dia abans tot sol. De camí fins al carrer de París, on residia a l'hivern, ens va fer conèixer esdeveniments revolucionaris com l'incendi d'un convent, quan passaven pel seu davant. Al matí següent, vaig portar aquella noia monja, que em va dir que era murciana, a una adreça que ens havien donat.

La meua preocupació, aquells dies, era el viatge cap a l'Argentina: havia d'embarcar el dia 27. Em vaig dirigir a l'agència que la companyia tenia establerta a la rambla de Santa Mònica i em van confirmar que el vaixell no faria escala a Barcelona i que si volia embarcar havia de desplaçar-me a Marsella. Jo, que no havia sortit mai de les faldilles de la meua mare, amb 17 anys i sense cap experiència, vaig renunciar. La companyia naviliera anava renovant el passatge de sis mesos en sis mesos.

Tot i això, aquell dia també vaig aprofitar-lo per anar a buscar el meu passaport. Es distribuïa en una oficina del Port, regentada per carrabiners. Un brigada que em va rebre, una mica capficat, em va dir que no me'l podia donar i que si em veia en cor de trobar-lo jo en aquella muntanya de passaports tots barrejats que hi havia amuntegats sobre una taula d'uns tres metres de llarg per dos d'ample. En un principi vaig pensar que tenia temps per perdre, però era impossible. La immensa majoria, eren passaports de religiosos, i aquell brigada fins i tot va dir-me: "Aquests, separi'ls".

Entra al comitè local de la Creu Roja i hi fa de camiller fins que el criden a files.

Amb uniforme de camiller de la Creu Roja. Vilafranca del Penedès, 1937. Fons Família Esteve-Batet

Carnet de la Creu Roja, 1937. Fons Família Esteve-Batet

Ni a Vilanova, ni a Sitges, ni al Vendrell hi havia cap comitè de la Creu Roja. Per això, al nostre de Vilafranca, a través del Comitè Internacional de la Creu Roja a Suïssa, hi arribaven missives de la zona franquista amb destinació a familiars que d'una manera provisional vivien en aquestes poblacions, perquè hi havien vingut durant la temporada d'estiu i ja no havien pogut retornar a casa seva. Al Dr. Masllorens, això no li agradava gaire i em va fer responsable a mi d'anar-les a distribuir i de recollir l'acusament de rebut. Enviàvem les respostes per valisa al Comitè Internacional a través del Comitè Provincial de la Creu Roja de Barcelona.

...

A Vilanova i a Sitges hi anava amb bicicleta, però per anar a Calafell havia d'agafar el tren fins al Vendrell i fer la resta de camí a peu. És clar que, com que sempre anava amb l'uniforme de camiller i la gorra de plat de la Creu Roja, si passava caminant per la carretera i feia senyal, algun cotxe o camió es parava i em deixava pujar.

A primers de març del 1938, després d'un mes d'instrucció al Garraf, el traslladen al front de Madrid.

Transcorreguts els quinze dies, una matinada, em van equipar amb fusell i en

formació, per seccions separades, ens encaminàrem cap a La Casa de Campo a peu. La meva secció va ser de les últimes en marxar i, per tant, ja de dia i amb sol, prop del Pardo sentírem unes ràfegues de metralladora i com les bales xiulaven per damunt dels nostres caps. Procedien d'unes posicions que ocupaven els fatxes en una part de la ciutat universitària. Alguns veterans que ens acompanyaven, en veure'ns neguitosos van dir-nos que mentre les sentíssim, no passava res.

...

Els primers dies ens feren servir per millorar algunes fortificacions, principalment a la nit, cavant alguna nova trinxera. Una d'aquelles nits, va ser ferit de bala no explosiva l'amic Ramon Ciuró. La bala li va traspasar el pit i no li va afectar cap òrgan. Als 30 dies ja estava altra vegada amb nosaltres. Aquell retorn, crec que va aixecar la moral de tots.

...

Un matí, encara en aquella trinxera, a un tinent de la nostra companyia que prenia el sol també el va ferir una bala. A la tarda es presentà el comandant del batalló per observar la procedència d'aquell tret. Anava

"A primers de març del 1938, després d'un mes d'instrucció al Garraf, el traslladen al front de Madrid."

acompanyat del seu ajudant, que era un tirador de primera, i equipat amb binocles. No va costar-li gaire descobrir el franc tirador ja que ens estava esperonant en aquells moments –la trinxera li venia d'enfilada– des d'un edifici de la Ciutat Universitària. L'ajudant del comandant es va posar a disparar i va encertar el lloc on era, tant és així que –segons explicava el comandant que seguia l'operació amb els binocles– va sortir corrents. Poc després, el comandant digué que ja havia tornat i, de cop, mentre el seu ajudant es disposava a disparar, una bala explosiva li obrí el cap i caigué mort a tres/quatre metres dels qui contemplàvem l'escena.

A primers de juny, dos dels seus companys vilafranquins es passen a les posicions franquistes i dos més són eliminats. Se sent vigilat i això fa que prengui interès per una circular de la Divisió, en la qual s'instava als qui estaven instruïts que es presentessin per anar a l'Escola Popular de Guerra de Paterna (València) i sortir-ne oficial.

Vaig cursar la instància i va ser atesa. Vaig passar un examen al Batalló, un altre a la Brigada i un tercer a la Divisió. En els tres vaig sortir apte.

Mariano Esteve amb uniforme de tinent d'Infanteria, 1939. Fons Família Esteve-Batet

El 10 de juliol, poques hores abans de marxar cap a València té sort.

Jo utilitzava un totxo foradat per resguardar-me i fixar la vista a través de l'angle que feia l'esmentat totxo amb la finestra. Eren cap allà les 4 (horari solar), ja apuntava el dia quan un cabrit va disparar-me un tret amb una bala explosiva que va topar amb el totxo. L'explosió de la bala i els trossets del totxo em van fer unes mesquineses de ferides al front i al cap. Vaig tornar a néixer!

Després de superar una altre examen, el seleccionen per a l'escola de Paterna.

La vida a l'escola era molt bona: ben vestits, uniformats, ben menjats, descansats i respectats. Tot i que ens vèiem obligats a estudiar sota molt de control i havíem d'aprofitar les nits per esforçar-nos a resoldre problemes de matemàtiques i d'angles de tir. L'inconvenient era que quan estaves dormint sonava la sirena perquè hi havia indicis de bombardeig. Això passava gairebé a diari, ja que l'aviació atacava principalment el port de València. Ens obligaven a tots a anar al refugi, per cert, molt ben construït i segur. Però allí no es podia dormir i l'alarma no deixava a vegades d'insistir durant més d'una hora. Molts, en comptes d'anar al refugi, sortíem a fora i ens posàvem sota d'un taronger a dormir. Era una temeritat, però érem joves.

Al mes de novembre, ja és tinent d'infanteria en campanya i a disposició de l'Exèrcit d'Extremadura. Va participar en la batalla de Peñarroya al gener del 1939.

El segon dia el meu batalló ja estava dalt de la Sierra Tropera, formada per tres pics en escalada de menor, mitjà i més alt. Vam conquerir el segon pic i atacar el tercer més alt. Era molt important aquesta posició, però els fatxes es resistiren. Les pèrdues foren un centenar de baixes per les dues parts. Va arribar un moment que es va "pactar" una treva per tal de recollir els morts que hi havia entre el segon i el tercer pic. Per retirar els nostres morts, jo hi vaig intervenir de nit. Anava acompanyat del meu enllaç, un noi amb un sentit d'orientació innat per circular per dalt d'una muntanya i que no coneixíem. Preníem les identificacions metàl·liques que portaven al coll o al canell i els enterràvem en aquella mateixa serra.

El dia 17 es rebenta el canó del morter que disparava i cau ferit.

Vaig ser ferit amb metralla –si bé d'esquitllada–, al cap, al braç, al pit, a la cuixa i a la cama de la banda esquerra. En total, vuit ferides sagnants. No sentia res:

"Quan s'acaba la guerra és fet presoner i enviat primer a la Prisión militar nº1 Las Isabelas, i després a la Prisión militar nº 2 Las Agustinas."

També al cap d'una setmana –ja més normalitzat tot– em podia curar les ferides encara obertes.

sols observava els moviments d'alguns membres de la secció i no entenia res. Em va semblar que, com que estava tan a prop del canó, se m'havia perforat l'oïda. De sobte, em vaig trobar banyat de sang que em rajava del front. Sense perdre el coneixement, vaig dir-me: "Em vaig a evacuar!", però a l'intentar alçar-me, em vaig adonar que la meua cama no em responia. De moment no sentia cap dolor. Van venir uns camillers i m'aplicaren una primera cura de desinfecció i embenat. Dalt d'una mula junt amb un altre, vaig sortir del front. Vaig pensar que per a mi ja s'havia acabat la guerra. Havia tornat a néixer una altra vegada!

L'atenen en diversos hospitals: Valdepeñas i Manzanares (Ciudad Real), i el d'Uclés (Cuenca).

Com que em queixava molt després de les cures i quan em feien l'embenat, a mig mes de febrer em van fer radiografies. Va ser quan es van adonar que, a més de la destrossa del cap superior del peroné, tenia diverses entrades de metralla a la cuixa i una de força grossa m'havia trencat el peroné pel mig. De seguida vaig anar a quiròfan, m'operaren per extreure'm el tros més gros i m'enguixaren tota la cama. A partir de llavors, ja no vaig patir més.

Finalment va a parar a l'hospital de Múrcia, on es troba quan s'acaba la guerra. És fet presoner i enviat primer a la Prisión militar nº1 Las Isabelas, i després a la Prisión militar nº 2 Las Agustinas. Tots dos llocs eren antics convents de monges habilitats com a presons.

A Las Isabelas, entre milers de presoners, reconeix en un tinent metge que l'atén l'*hermano* Ignacio, que havia estat mestre seu als maristes.

Després d'explicar-li com em trobava ferit i que havia de curar-me sovint, em va dir que no disposava encara de cap farmaciola, però que tenia ordre de separar els infectats de sarna, que em posaria a la llista i així no hauria de molestar-me per anar a recollir el ranxo i esperar que millorés la cosa, ja que reclamaria material sanitari per a curar-me. Jo no disposava de plat ni vas per beure i me'l va proporcionar. Al cap d'uns dies, vaig adonar-me que estava infectat de sarna al cul per haver de seure en un lloc envoltat d'infectats. L'hermano Ignacio em va fer dutxar diàriament i untar-me i polvoritzar els meus pantalons amb sofre. El cas és que, de la sarna, me'n vaig guarir en una setmana.

A Las Agustinas rep la visita de la mare i la germana: li porten els avals i la documentació que tenia per embarcar-se cap a l'Argentina. Els avals són entre d'altres del Sr. Fernando Sangenis, alcalde de Pacs i *Jefe del Movimiento*; del Dr. Masllorens, de la Creu Roja, i de l'impressor Joan Cuscó. Intenta presentar-los, però no els hi admeten.

La família també li porta una petita maleta de fusta amb llibres de tenidoria de quan anava al col·legi marista, un bloc de paper de dibuix i llapis carbó...

Vaig dedicar-me a dibuixar i a fer retrats de les promeses i familiars de molts companys d'aquella cel·la. Cada dia en feia un al matí i un altre a la tarda. Em compensaven el meu treball amb un duro de plata. En vaig fer desenes.

Pocs dies després en una revisió li és requisada la documentació i els llibres.

Em van deixar els llapis i una fulla d'afaitar molt rovellada que van entendre que servia per fer punta als llapis, i ho van remarcar perquè la van deixar sobre el quadern de dibuix i sobre la maleta.

El 22 de setembre de 1939, custodiat per dos guàrdia civils, va amb tren fins a Alacant i el lliuren al Batalló de Treballadors núm. 78. La companyia està al càrrec de l'alferes-comandant D. Bartolomé Ramis i consta d'una escorta de soldats joves procedents de Ciudad Rodrigo (Salamanca) i un centenar de treballadors, presoners de guerra.

Mariano Esteve com a ferroviari de la Companyia de Ferrocarrils Madrid-Saragossa-Alacant, 1939. Fons Família Esteve-Batet

N'hi havia de totes les regions: andalusos, asturians, bascos i un nombrós grup de catalans, la majoria de la província de Girona.

La missió de la companyia a Alacant, quan hi vaig arribar, era l'administració de serveis d'intendència en uns magatzems de la companyia de ferrocarrils Madrid–Saragossa–Alacant, de petita velocitat, que estaven replets de mercaderies procedents de la intendència de la República.

A la tarda de la meua arribada, l'alferes em va fer cridar al seu despatx i em va dir que volia que fos una persona de confiança i que em comportés com a tal. Em preguntà pels meus estudis i ofici. També em va dir que necessitava un comptable i li vaig contestar que tenia una bona noció de comptabilitat, però que no n'era un expert. Em va donar nova roba d'uniforme i un gorro rodó de presoner amb una T grossa al front. Però em va advertir que mirés d'aconseguir un nou gorro de soldat, ja que ell ens considerava a tots soldats i no treballadors esclaus. I si no, no podria sortir de passeig. L'endemà vaig ser destinat a despatxar vals de pa, farina, sucre, cafè i altres per a guarnicions d'Alacant i al tercer dia se'm presentà el brigada cap del magatzem preguntant-me si sabia escriure a màquina. Vaig contestar: "Un poco."

—¿Un poco? —va replicar. I tot seguit va dir: "Venga conmigo". En arribar al despatx i asseure'm a teclejar davant la màquina em va dir: "Ya me sirve". I així vaig estar uns dies de secretari.

Una setmana més tard, l'alferes el fa ordenança i el posa al front de l'oficina de la companyia. L'ambient és molt bo i els soldats de l'escorta i els treballadors fins i tot surten junts de passeig.

A l'octubre destinen la companyia a Catalunya, concretament a Flaçà, per reparar un pont del ferrocarril.

Al mes de gener de 1940, tornen a ser traslladats, aquest cop a Torroella de Montgrí amb la missió d'acabar el pont sobre el riu Ter del general Orgaz, aleshores Capità General de Catalunya.

Allí hi havia tot l'Estat Major de dos batallons de treballadors, enginyers i un capellà tinent castrense, que anomenàvem i cridàvem Pàter. La presència del Pàter va fer que cada dia a les 7 del matí l'hagués d'anar a ajudar a dir missa. El diumenge, la celebrava al migdia per a la tropa.

...

El pont s'havia d'acabar cap al mes d'abril. Les disposicions legals no permetien celebrar cap inauguració si en la construcció hi havia hagut alguna

víctima. En aquest cas hi havien mort dos treballadors de la meua companyia. De sobte, a la vigília, tots els treballadors, amb tot el comandament, vam ser traslladats a Llagostera i l'endemà, amb tota la pompa, es va inaugurar amb la presència del general Orgaz i altres autoritats.

A Llagostera no teníem cap missió i ens entretenien fent reparacions a l'església del poble. Uns quinze dies després ens van traslladar a Darnius amb la missió de construir una pista d'artilleria a la falda dels Pirineus. Com sia que estàvem tan a prop de la frontera amb França, dos treballadors es van escapar. Ja em tens transcrivint a màquina un dictat del comandant nou, l'alferes Pantaleón Julián, dirigit al comandament del puesto de la Guàrdia Civil de Massanet de Cabrenys, distant 13 km de Darnius. M'hi van enviar a peu per carretera. El sergent en cap del puesto a qui vaig entregar el comunicat de fuga, em va preguntar si era soldat o treballador. Li vaig ensenyar la meua credencial i quan va acabar de llegir-la em va dir: "Debe ser persona de mucha confianza". Vaig assentir: "Creo que sí".

El 30 de maig de 1940, tot el batalló és llicenciat i se'n pot anar cap a casa. El Mariano té 21 anys.

A la impremta no hi havia feina per manca de paper. Fa de pagès, ensofrant ceps i veremant, també treballa en una fàbrica de mosaic fins que entra com a factor als Ferrocarrils Catalans i el destinen a Sant Boi de Llobregat.

A l'agost de 1941 formalitza el festeig amb Trinitat Batet, però és reclutat i enviat a Santiago de Compostela: del 14 de setembre del 1941 fins al 26 de juny de 1944.

Em vaig incorporar al regiment núm. 71 d'infanteria, després anomenat Regimiento Zaragoza, nº 12. Vaig ser destinat a la Companyia de Metralladores del 4t Batalló. Després de la instrucció militar i jurar la bandera, no

Mariano Esteve Carbonell treballant a la impremta del Regiment d'Infanteria 71 de Santiago de Compostela, 1941, mentre feia el servei militar. Fons Família Esteve-Batet

vaig fer mai un servei d'armes, perquè treballava a la impremta de la caserna i em van rebaixar de tot servei. A mig octubre del 41, em van instruir un expedient, seguint instruccions del Jutjat Militar nº12 de València, per haver estat tinent en les forces de la República.

Al novembre de 1942, creient que aviat serà llicenciat i per evitar que el seu germà petit faci el servei militar —és fill de viuda—, convé amb la seva promesa de casar-se. Aprofita un permís per fer-ho.

Estant de viatge de noces per Barcelona, la premsa del vespre donava la notícia que eren cridades a files les quintes del 39 i 40, ja llicenciades, de la zona nacional. Això ens va suposar una gran desil·lusió, perquè si demanaven gent volia dir que el dia del llicenciament era llunyà.

De retorn a primers de desembre a Santiago, ja van començar a arribar els de reincorporació. El quarter estava ple del tot i cap al mes de gener es va decretar que els casats podríem gaudir de permisos trimestrals.

Aquell hivern se'm va acudir de fer un cançoner per a la meva esposa. El feia amb paper vegetal i tinta xina; transcrivía cada cançó amb una lletra molt petita a imitació de la Futura Fina de la impremta i les il·lustrava amb petits dibuixos que acoloria amb aquarel·les. Mentre l'anava fent venien oficials a la impremta (un ho deia a l'altre) a veure-ho. Se n'enamoraven i deien: "Éste para mí." I em quedava sense. No sé quants en vaig arribar a fer (deu o dotze). Fins que vaig dir prou i vaig acabar el meu.

Al juny de 1944 li donen el permís il·limitat. Se'n va a viure a casa la mare, mentre que la Trini continua vivint amb sa germana. Comença a treballar a la impremta i descarta la feina dels Ferrocarrils Catalans.

Una setmana després d'haver-me compromès amb el Cuscó, se'm presentà la meva dona a l'hora de dinar. Tota sufocada de córrer des de casa sa germana: al Banco Hispano-Colonial, buscaven algú per a cobrador.

Tot va venir perquè el meu cunyat Josep Tomàs, que era el comptable de Productes Tractor SA dels germans Miret, va passar pel banc i el director, el Sr. Elies de la Guàrdia Vives, li va preguntar per una persona de confiança per entrar-hi de cobrador. Ell li va oferir el meu nom, la meva situació laboral i exactament on vivia (carrer Valls, 16); després de manifestar-li que era cunyat d'ell va dir que

m'hi presentés. El Sr. Elies va anar a la impremta Cuscó, on li van donar bones referències. També va consultar amb el Fèlix Martí Badia, resident al carrer Orient del barri la Quinta del Gall, qui em coneixia de sobres. Als dos dies va venir el Sr. Elies a la impremta i va dir-me que passés per la sastreria Pallerola per fer-me el vestit d'uniforme per començar el dia 1 d'agost. Fins aquí tot era felicitat, però...

A mitjan d'aquell mes d'agost és citat al Jutjat de Primera Instància per comunicar-li l'auto de processament per la seva actuació com a tinent a la guerra civil. Transcorreguts tres mesos li comuniquen la petició de condemna de 6 mesos i un dia pel delictes de "auxilio a la rebelión".

Vaig acceptar la condemna contra l'opinió del Sr. Santiago Abella. Aquest criminalista del Jutjat amb qui ens havíem reunit (el Mariano i el seu defensor) deia que podria aconseguir l'absolució, ja que en aquells dies s'estaven demanant com a mínim penes de 12 anys de presó. El fet que només en sol·licitessin una de sis mesos, el feia pensar que no hi havien trobat prou causa condemnatòria. L'opinió del meu defensor era que no sabia de lleis i que l'havien fet venir, com a militar amb plaça a Vilafranca, a complir un tràmit, però que per la comunicació es despenia que no hauria de tornar a la presó per computar-se'm el temps de presoner en què vaig estar retingut.

Al mes de febrer del 1945 vaig rebre la sentència condemnatòria "a la pena de SEIS MESES Y UN DÍA. Se decreta la prisión atenuada". (A l'abril de 1964, pot sol·licitar l'indult i l'11 de novembre de 1966 li són eliminats els antecedents penals.)

Fins aquí la joventut. A partir d'ara comença una altra etapa molt més feliç, com a pare de família i empleat de banca.

Del 1944 al 1948 fa de cobrador —va d'una casa a l'altra presentant lletres de canvi— del Banc Hispano-Colonial, fins que el destinen al departament de carter, però encara amb la categoria de cobrador. Ja té dues filles: l'Anna Maria i la Montserrat.

Forma part de l'Assemblea Local de la Creu Roja, juga amb l'equip de futbol de Vilafranca... Emprenedor, munta una botiga de material escolar: "El bazar del colegial", on la Trini fa de dependenta. L'any 1950 el Banc Central havia absorbit l'Hispano-Colonial i el 1952 vol ampliar l'oficina. La botiga fa paret amb el banc i decideixen acceptar la indemnització i traspassar el local. Ja han tingut el tercer fill: el Josep.

"El setembre de 1956 va la Sènia com a director d'una sucursal força nova. És un repte que afronta amb entusiasme."

Tots els components de la família Batet Esteve el 1957 quan arriben a la Sénia. Fons Família Esteve-Batet

Mariano Esteve fent la partida al cafè de Bel. Fons Família Esteve-Batet

Excursió amb la família i amics al pantà on s'observa la construcció de la barana del nou pont, 1957. Fons Família Esteve-Batet

Mariano Esteve amb la seva càmera al damunt d'un dos cavalls. Fons Família Esteve-Batet

Ja dins la plantilla del Banc Central es presenta i passa exàmens per pujar de categoria. L'any 1954, neix la Nuri i són família nombrosa. El 1955 és nomenat interventor-caixer de la sucursal de l'Arboç. Aquest any també rep la llicència absoluta de l'exèrcit.

El setembre de 1956 va la Sénia com a director d'una sucursal força nova. És un repte que afronta amb entusiasme. Aquest nou càrrec i el fet d'anar a un lloc on no el coneixen li comporta un canvi d'estatus: a partir d'ara tothom l'anomenarà Sr. Esteve. Té 38 anys.

En aquell temps, ser director d'una sucursal implicava que havia de pernoctar a la localitat i no podia absentar-se'n sense un permís especial. Havia de captar clients i no perdre'n cap, perquè la superioritat exigia explicacions. Durant els 11 anys que està a la Sénia hi ha un fort canvi econòmic: sorgeixen les primeres indústries senienques del moble. Com a director del Banc Central també intervé en els tràmits per a la reconstrucció del convent de Benifassà. Sempre es va sentir orgullós de la feina feta.

La família arriba el 1957 i, dos mesos més tard, neix la filla petita, a qui posaran el nom de la mare. Tots s'integren molt bé.

S'implica en nombroses activitats: participa activament en la festa del carrer de Pallerols, és soci fundador del club d'escacs (l'escut de l'ACA és un dibuix seu) i de l'Agrupació Cultural Esportiva...

Excursió a Benifassà. Fons: Família Esteve-Batet

Excursió al Pi gros amb un camió d'Arturo Sabaté. A baix es veuen Mariano Esteve i Eulogio Andreu. Fons Família Esteve-Batet

Pujada a Pallerols. Fons: Família Esteve-Batet

Mariano Esteve filmant en una celebració.
Fons Família Esteve-Batet

Col·locació de la pila baptismal de l'església de la Sénia.
Fons Família Esteve-Batet

Mariano Esteve jugant als escacs a la Sénia, 1966.
Fons Família Esteve-Batet

Mariano Esteve visitant uns clients. Fons Família Esteve-Batet

Carnet de soci fundador de l'Asociación Ceniense de Ajedrez, 1966. Fons Família Esteve-Batet

L'any 1960 gairebé no hi havia cap televisor al poble. Com que el Mariano s'aficiona a filmar, té un projector, i a les nits d'estiu passa pel·lícules (mudes i en blanc i negre) de Charlot i Laurel i Hardy per als veïns. Ho fa des de la finestra del despatx i amb un llençol de pantalla. També va a projectar i a filmar als pobles de la Tinença.

Amb la seva filmadora capta molts moments de la vida del poble, que a partir d'ara, gràcies a la Universitat Rovira i Virgili, estaran a l'abast de tothom.

Estricta a la feina, però alegre i rialler al cafè, quan marxa de la Sénia hi deixa bons amics, sobretot Eulogio Andreu. Tampoc no perd el contacte amb Àngel Vallès.

El juny del 1967, el pugen de categoria i l'envien de director al Vendrell. Un altre repte que afronta amb il·lusió. Després de tres anys de dedicació intensa i rebre felicitacions per la seva bona feina, de cop es troba sense plaça: han nomenat un altre director, que

Mariano Esteve a la final de Copa de Basilea seguint el Barça, 1975.
Fons Família Esteve-Batet

se li presenta al despatx amb les credencials per prendre possessió del càrrec. A Barcelona, on el tenen molt ben considerat, no saben què dir-li: ordres de Madrid. És un cop molt fort.

Està uns mesos com a apoderat, fins que a finals de desembre del 1971 li ofereixen la plaça de director a Santa Coloma de Queralt i, evidentment, l'accepta. És una sucursal tranquil·la.

Els fills ja estan casats o estudiant a la universitat, es fa soci del Barça, torna a fer d'impressor a les tardes... El temps passa i el desembre del 1981 es jubila.

Va a viure al Vendrell, on hi ha la filla gran i els hiverns no són tan freds. Té 64 anys i molta energia encara.

Exerceix de delegat de la Federació Catalana de Judo i DA a Tarragona durant 11 anys, per la qual cosa aquesta federació el distingeix amb la Medalla d'Or al Mèrit Esportiu.

Afronta la vellesa amb salut, no així la seva esposa. L'any 2000, enviuda.

"Els fills ja estan casats o estudiant a la universitat, es fa soci del Barça, torna a fer d'impressor a les tardes... El temps passa i el desembre del 1981 es jubila."

Mariano Esteve amb 90 anys lluint la medalla d'or al Mèrit Esportiu de la Federació Catalana de Judo. Fons Família Esteve-Batet

Mariano Esteve ensenyant el seu nom com a soci a la Fundació del Barça. Fons Família Esteve-Batet

Una de les seves aficions és llegir biografies i llibres de caire històric. Per això, quan l'entrevisten per un treball periodístic i d'investigació sobre els vilafranquins que van anar a la guerra, decideix escriure les seves memòries. Un resum de 15 pàgines està inclòs en el llibre de Josep Ferrer i Enric Tomàs, *Cal que sapiguen de nosaltres. Vilafranquins al front i al camp de concentració, 1936-1943*, presentat a Vilafranca el dia 7 de juny del 2006. Aquests autors comenten:

"Cronològicament va ser un dels darrers relats que vam enregistrar. I malgrat tot el que explica, va ser el relat en què vam riure més. Mariano Esteve és un home feliç, que a més sap encomanar la felicitat. Cada dia, als 88 anys que té, es fuma 4 cigars [...]"

Orgullós d'haver tingut una àmplia descendència (5 fills, 14 néts i 5 besnéts), que reunia indefectiblement al seu voltant dos cops l'any, mor al Vendrell el 27 de gener de 2011.

Memòries de vivències extractades de Mariano Esteve Carbonell és un recull no editat de 63 pàgines que ha servit per fer la major part d'aquesta abreujada biografia d'un home que va viure temps difícils, però que va tirar endavant amb determinació, optimisme i afany de superació.

Presentació del llibre *Cal que sapiguen de nosaltres. Vilafranquins al front i al camp de concentració, 1936-1943*, el 2006. Fons Família Esteve-Batet